

Джерела інформації під час проведення ретроспективних судових експертиз

Олена Усенко

кандидат юридичних наук, завідувач Чернігівського відділення, Київський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України, м. Чернігів, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0534-5422>, e-mail: chernihiv@kndise.gov.ua

Ретроспективна експертиза є важливим інструментом у судових справах, пов'язаних з оцінкою якості, вартості й відповідності товарів обумовленим стандартам. Розглянуто основні джерела інформації, якими послуговуються для проведення такої експертизи, зокрема документальні джерела, архівні матеріали, дані з інформаційних систем, оприлюднені матеріали, соціологічні й експертні джерела, а також візуальні й аудіоматеріали. Наведено приклади із судової практики, які демонструють роль ретроспективної товарознавчої експертизи в різних країнах (таких, як Німеччина, США, Велика Британія, Франція, Японія, Канада, Австралія та Китай). Дослідження підкреслює важливість застосування різних джерел інформації для забезпечення об'єктивності та достовірності висновків експертизи.

Ключові слова: ретроспективна товарознавча експертиза; судова експертиза; оцінка якості товарів; документальні джерела; архівні матеріали; інформаційні системи; експертні висновки; міжнародний досвід.

Sources of Information for Retrospective Forensic Examinations

Olena Usenko

Retrospective expertise is an essential tool in legal cases related to the assessment of product quality, value, and compliance with established standards. The article examines the main sources of information used for such expertise, including documentary sources, archival materials, data from information systems, published materials, sociological and expert sources, as well as visual and audio materials. Examples of judicial practice are provided to demonstrate the role of retrospective commodity expertise in various countries (such as Germany, the USA, the UK, France, Japan, Canada, Australia, and China). The study highlights the importance of using different sources of information to ensure the objectivity and reliability of expert conclusions.

Keywords: retrospective commodity expertise; forensic expertise; product quality assessment; documentary sources; archival materials; information systems; expert conclusions; international experience.

Ретроспективна товарознавча експертиза є важливим інструментом у судових справах, що стосуються оцінки якості, вартості та відповідності товарів обумовленим стандартам. Для проведення такої експертизи послуговують-

ся різними джерелами інформації [1]. Розглянемо кожне з них із прикладами із судової практики.

1. *Документальні джерела.* Це офіційні документи, які відображають інформацію про товар, технічна

документація: паспорти виробів, сертифікати відповідності, інструкції з експлуатації, контрактна документація (договори купівлі-продажу, накладні, рахунки-фактури), супровідні документи (гарантійні талони, акти приймання-передачі). Наприклад, у справі щодо постачання обладнання, яке не відповідало заявленим характеристикам, суд призначив товарознавчу експертизу. Експерт аналізував технічну документацію та договори, щоб визначити відповідність поставленого обладнання умовам контракту.

2. *Архівні матеріали.* Це документи, які зберігаються в архівах і можуть містити інформацію про товар, архіви підприємств (документація про виробництво та постачання товарів), державні архіви (стандарты, технічні умови, нормативні акти попередніх років). Наприклад, у справі про визначення автентичності антикварного товару експерт звернувся до архівних матеріалів виробника для підтвердження оригінальності виробу [2, с. 321].

3. *Дані з інформаційних систем.* Це електронні бази даних і системи обліку, ERP-системи (дані про виробництво, складські залишки, продажі), CRM-системи (інформація про клієнтів і їхні замовлення), онлайн-каталоги (дані про характеристики та ціни товарів). Наприклад, у справі про недобросовісну конкуренцію експерт аналізував дані з ERP-системи компанії для визначення обсягів реалізації товару та його відповідності заявленим характеристикам.

4. *Оприлюднені матеріали.* Це публікації, доступні широкому загалу, наукові статті (дослідження щодо

якості та характеристик товарів), стандарти та нормативи (ДСТУ, технічні умови), рекламні матеріали (каталоги, брошури), офіційні сайти виробників. Наприклад, у справі про невідповідність товару рекламним заявам експерт аналізував рекламні матеріали та порівнював їх із фактичними характеристиками товару.

5. *Соціологічні й експертні джерела.* Це дані, отримані від фахівців або споживачів, відгуки споживачів (скарги, претензії, відгуки), висновки експертів (оцінки незалежних фахівців щодо якості товару). Наприклад, у справі про дефекти товару суд зважив на відгуки споживачів і висновки незалежних експертів щодо якості продукції [3, с. 366].

6. *Візуальні й аудіоматеріали.* Це матеріали, що фіксують зовнішній вигляд або інші характеристики товару, фотографії товару (зображення дефектів, маркування, упаковки), відеозаписи (процес експлуатації товару, демонстрування недоліків). Наприклад, у справі про повернення неякісного товару споживач надав фотографії та відеозаписи, які підтверджували наявність дефектів.

Застосування різних джерел інформації під час проведення ретроспективної товарознавчої експертизи забезпечує об'єктивність і повноту дослідження, що є ключовим для ухвалення справедливого судового рішення [4].

Підбиваючи підсумки викладеного вище, можна стверджувати, що ретроспективна товарознавча експертиза є важливим інструментом у судових

справах, які стосуються якості, вартості й відповідності товарів обумовленим стандартам. Процедури проведення такої експертизи можуть різнитися в різних країнах. Далі розглянемо підходи до проведення товарознавчої експертизи в інших країнах.

У Німеччині товарознавчу експертизу проводять сертифіковані експерти, відомі як «публічно призначені та присяжні експерти». Вони надають історичними даними про ринок, технічною документацією та іншими релевантними джерелами інформації. Наприклад, у разі оскарження податкової оцінки нерухомості в Мюнхені власник замовив ретроспективну оцінку, щоб підтвердити вартість майна на дату попередньої оцінки.

У США товарознавчу експертизу часто проводять незалежні консалтингові компанії або сертифіковані оцінювачі. Експерти надають свідчення в суді як експертні свідки, оцінюючи якість, вартість або відповідність товарів стандартам. Процедури та стандарти можуть різнитися залежно від штату та специфіки товару. Оцінка нерухомості регулюється на рівні штатів, але усталеною є практика визначення ринкової вартості майна на дату оцінки. Для ретроспективної оцінки надаються дані про продажі подібних об'єктів на відповідну дату, архівними записами й іншими історичними даними. Наприклад, під час розгляду спадкової справи в Каліфорнії суд вимагав визначити вартість нерухомості на дату смерті власника п'ять років тому. Оцінювач застосував дані про продажі подібних об'єктів у тому самому ра-

йоні на відповідну дату для визначення ретроспективної вартості.

У Великій Британії товарознавчу експертизу здійснюють кваліфіковані експерти, які можуть бути членами професійних організацій (таких, як Королівський інститут дипломованих оцінювачів, англ. *RICS*). Оцінювачі надають історичними даними про ринок нерухомості, архівними документами й іншими доступними ресурсами для визначення вартості на конкретну дату в минулому. Наприклад, у справі про розподіл спадщини в Лондоні необхідно було обчислити вартість будинку на дату смерті власника десять років тому. Оцінювач проаналізував архівні дані про продажі нерухомості у цьому районі станом на той час.

У Франції судові експерти, відомі як *experts judiciaires*, проводять товарознавчі експертизи. Їхніми висновками надаються історичними даними про ринок нерухомості, архівні записи й інші доступні джерела. Наприклад, під час розгляду справи про спадщину в Парижі суд вимагав оцінити вартість квартири на дату смерті власника сім років тому. Експерт звернувся до архівних даних про ринок нерухомості того періоду.

У Японії товарознавчу експертизу проводять сертифіковані експерти, які можуть бути членами Японської асоціації оцінювачів. Оцінювачі надають історичними даними про ринок, архівними записами й іншими доступними ресурсами. Наприклад, у справі про спадщину в Токіо

необхідно було визначити вартість земельної ділянки на дату смерті власника п'ять років тому. Оцінювач проаналізував дані про продажі подібних ділянок у тому самому районі станом на відповідну дату.

У Канаді товарознавчі експертизи проводять сертифіковані оцінювачі, які є членами Канадського інституту оцінювачів (англ. AIC). Оцінювачі аналізують історичні дані про ринок нерухомості, архівні записи й інші доступні джерела. Наприклад, під час розгляду справи про розподіл майна в Торонто суд вимагав оцінити вартість комерційної нерухомості на дату укладення шлюбного договору десять років тому. Оцінювач звернувся до архівних даних про ринок нерухомості того періоду.

В Австралії товарознавчі експертизи здійснюють акредитовані оцінювачі, які можуть бути членами Австралійського інституту оцінювачів (англ. API). Експерти застосовують історичні дані про ринок, архівні записи й інші доступні ресурси. Наприклад, у справі про спадщину в Сідней необхідно було визначити вартість будинку на дату смерті власника вісім років тому. Оцінювач проаналізував дані про продажі подібних об'єктів у тому самому районі на відповідну дату.

У Кумай товарознавчі експертизи проводять сертифіковані оцінювачі,

які працюють у спеціалізованих агенціях, акредитованих урядом. Експерти надають оцінки якості та вартості товарів для судових розглядів і комерційних спорів. Оцінювачі аналізують історичні дані про ринок нерухомості, архівні записи й інші доступні джерела. Наприклад, під час розгляду справи про розподіл майна в Пекіні суд вимагав оцінити вартість квартири на дату укладення шлюбного договору сім років тому. Оцінювач застосував архівні дані про ринок нерухомості того періоду.

Перелік джерел посилання

1. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 25.03.2025).
2. Середа Д. Ю. Поняття товарознавчої експертизи, її цілі та завдання. *Молодий вчений*. 2021. № 11 (99). С. 319—322. DOI: 10.32839/2304-5809/2021-11-99-70 (дата звернення: 25.03.2025).
3. Пасько Р. М., Арабулі Н. М. Визначення вартості нерухомого майна в умовах нестабільного ринку. Ретроспективна оцінка. *Криміналістика і судова експертиза*. 2017. Вип. 62. С. 362—367. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/krise_2017_62_45 (дата звернення: 25.03.2025).
4. Ретроспективна оцінка — коли, кому і навіщо вона потрібна / RealExpert : вебсайт. URL: <https://realexpert.ua/retrospektivna-ocinka-neruhomosti/> (дата звернення: 25.03.2025).